

سوالات تستی

مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ

۱- در کدام گزینه آرایه‌های « تلمیح-واج آرایی-مجاز- تشبیه- کنایه- جناس تام » وجود دارد؟

زان که شاهی با لب شیرین چون شکر خوش است خوشیینی

۱) بی لب شیرین نباید خسروی فرهاد را

شو در آتش گر سر آن ماه داری ز آتش هجران بسوز

۲) چون خلیل ار طالب حبّ خلیلی هستی ات بر باد ده

گونه بار امانت نشانده اند به دوشم

۳) فلک خمیده نگاهش به من که با تن چون دوک

ورنه مجنون را چو نیکو بنگری دیوانه نیست

۴) هر که را سودای لیلی نیست مجنون آن کس است

۲- در کدام گزینه مجاز وجود ندارد؟

(۱) هم چو خورشید و ماه در تابد

(۲) غمزه خوبان دل عالم شکست

(۳) به دیناری چون خر در گل بمانند

(۴) از عشق تو سخت ناتوانم

عشق تو هر شبی ز روزن من

شیر دل است آن که از این غمزه رست

ور الحمدی بخواهی صد بخوانند

رنجی برگیر اگر توانی

۳- ترتیب ابیات زیر به لحاظ داشتن آرایه های «مجاز - تشبیه - تناقض - جناس» کدام است؟

(الف) گر دست دهد دولت آنم که سر خویش

(ب) من خود به چه ارزم که تمنای تو ورزم

(ج) بیداد تو عدل است و جفای تو کرامت

(د) شاید که به خون بر سر خاکم بنویسند

در پای سمند تو کنم نعل بهایی

در حضرت سلطان که برد نام گدایی؟

دشنام تو خوش تر که ز بیگانه دعایی

این بود که با دوست به سر برد وفایی

(۱) ج - الف - ب - د (۲) ج - د - الف - ب (۳) د - الف - ج - ب (۴) د - ب - الف - ج

۴- آرایه درج شده در برابر چند بیت نادرست است؟

(الف) چو شمعم در غمت سوزان و اشک از دیده می بارم

(ب) اگر چشمم چنین گرید میان خاک کوی تو

(ج) تو را این گنج در چنگ اوفتاده ست

(د) چو منصور از مراد آنان که بر دارند بردارند

(ه) مست و خرابم تا ابد نی دل شناسم نی خرد

(و) ای نسیم سحری! بوی بهارم برسان

(۱) چهار (۲) سه

۵- کدام بیت، فاقد مجاز است؟

(۱) اگر بر سر خاک من بنشین و برخیزی

(۲) به غمزه نرگس مستت بریخت خون دلم

(۳) سر اگر در سر کار تو کنم دوری نیست

(۴) سهل است به خون من اگر دست بر آری

تا محشر از این شادی برخیزم و بنشینم

لیکن از بر من جان به ناتوانی برد

کان که در دست تو فتاد ز سر نندیشد

جان دادن در پای تو دشوار نباشد

(۳) دو (۴) یک

۶- «جهان» در همه گزینه ها به جز .... به عنوان صنعت مجاز به کار رفته است.

(۱) جهان ، متفق بر الهیتش (۲) جهان ز درد فراق تو آه و ناله کند

(۳) جهان ، ای پسر ملک جاوید نیست (۴) جهان، دل نهاده بر این داستان

۷-در کدام گزینه از صنعت مجاز استفاده نشده است ؟

(۱) او تمام کاسه را خورد. (۲) دنیا از زور گویی بیزار است.

(۳) مغز مهم‌ترین بخش سیستم عصبی است. (۴) من دل این کار ندارم.

۸-«مجاز» در بیت زیر، دارای چه نوع «علاقه‌ای است؟

«بر آشفته عابد که خاموش باش تو مرد سخن نیستی، گوش باش»

(۱) آلیه (۲) جزئیه (۳) سببیه (۴) کلیه

۹-در بیت «پند من بشنو بجز با نفس شوم بد با همه عالم مدارا کن کمال این است و بس» کدام کلمه «مجاز» است ؟

(۱) پند (۲) عالم (۳) کمال (۴) نفس

۱۰-کلمه «خون» در بیت زیر، یادآور کدام علاقه مجاز است ؟

«یاد باد آن که به قصد خون ما عهد را بشکست و پیمان نیز هم»

(۱) ابزاری (۲) محلیه (۳) سببیه (۴) همراهی

۱۱-کلمه «سر» در بیت زیر، مجاز به علاقه چیست؟

«سر آن ندارد امشب که بر آید آفتابی چه خیال‌ها گذر کرد و گذر نکرد خوابی»

(۱) محلیه (۲) مشابهت (۳) سببیت (۴) آلیه

۱۲-در همه بیت‌ها به جز ..... مجاز به علاقه جزئیه مشهود است.

(۱) پیش دیوار آنچه گویی، هوش دار تا نباشد در پس دیوار گوش

(۲) بر آشفته ایران و بر خاست گرد همی هر کس کرد ساز نبرد

(۳) به یاد روی شیرین بیت می گفت چو آتش تیشه می زد، کوه می سفت

(۴) اگر رفت و آثار خیرش نماند نشاید بعد از مرگش الحمد خواند

۱۳-در بیت «درخت زرد شد و آسمان به قیر نشست هوا دژم شد و دی ماه جای تیر نشست» همه واژه‌ها به جز واژه ..... مجاز هستند.

(۱) درخت (۲) قیر (۳) دی ماه (۴) تیر

۱۴-«مجاز» در کدام بیت با «علاقه ابزار» است ؟

(۱) بسی تیر و دی ماه و اردیبهشت بر آید که ما خاک باشیم و خشت

- ۲) بگفتا فراتر مجالم نماند
بماندم که نیروی بالم نماند
- ۳) یکی دشت با دیدگان پر زخون
که تا او کی آید ز آتش برون
- ۴) یاد باد آن کو به قصد خون ما
عهد را بشکست و پیمان نیز هم
- ۱۵- به ترتیب در کدام ابیات آرایه های « مجاز با علاقه لازمیه، مجاز با علاقه آلیه، مجاز با علاقه محلیه و مجاز با علاقه سببیه » به کار رفته است؟

- ۱) چه کنم که جز ملامت نکنی به ما و هرگز
نفسم اثر ندارد به دل چو سنگت ای دوست!
- ۲) من شرح غمت به صد زبان خواهم گفت
چون اهل زبان نه ای، چه تدبیر کنم؟
- ۳) یاد باد آن کو به قصد خون ما
عهد را بشکست و پیمان نیز هم
- ۴) امشب سر آن دارم کز خانه برون تازم
این خانه هستی را از بیخ براندازم
- ۱) ج-ب-د-الف   ۲) ب-الف-د-ج   ۳) الف-ب-ج-د   ۴) د-ب-الف-ج

۱۶- علاقه مجاز در کدام بیت با ابیات دیگر تفاوت دارد؟

- ۱) بسته زلف تو شد دل مزنش ناوک چشم
مرغ در دام چو افتاد برون می نپرد
- ۲) سپید شد چو درخت شکوفه دار سرم
وز این درخت همین میوه غم است برم
- ۳) فصل گل می گذرد هم نفسان بهر خدا
بنشینید به باغی و مرا یاد کنید
- ۴) مگیر از دهن خلق حرف را زنهار
به آسیا چو شدی پاس نوبت دار
- ۱۷- علاقه مجاز در کدام گزینه « لازمیه » است؟

- ۱) سواران لشکر بر انگیختند
همه دشت پیشش درم ریختند
- ۲) ما عیب و نقص خویش و کمال و جمال غیر
پنهان نموده ایم چو پیری پس خضاب
- ۳) چو تنها ماند ماه سرو بالا
فشاند از نرگسان لؤلؤی لالا
- ۴) خروشی برآمد ز دشت و ز شهر
غم آمد جهان را از آن کار بهر

۱۸- در همه گزینه ها به جز گزینه ..... دو « مجاز » به کار رفته است.

- ۱) میان ماه من تا ماه گردون
تفاوت از زمین تا آسمان است
- بنال بلبل اگر با منت سر یاری است
که ما دو عاشق زاریم و کار ما زاری است
- ۲) حکایت فاش گشت اندر زمانه
به گوش عالمی رفت این فسانه
- فرخنده شبی بود که آن دلبر مست
آمد ز پی عادت دل، تیغ به دست
- ۳) بیار باده که رنگین کنیم جامه زرق
که مست جام غروریم و نام هشیاری است

- شدم عاشق به بالای بلندش
 که کار عاشقان بالا گرفته است
- ۴) عشقت نه سرسری است که از سر به در شود
 مهرت نه عارضی است که جای دگر شود
- حافظ به یاد لعلش اگر باده می خوردی
 مگذار هان که مدعیان را خبر شود
- ۱۹- نوع علاقه مجاز در کدام بیت متفاوت است؟
- ۱) بر سر آیام ما عشقش کلاه اکنون نهاد
 بر قد امید ما مهرش قبا که اکنون برید
- ۲) جهانی در پی ات مفتون به جای آب گریان خون
 عجب می دارم از هامون که چون دریا نمی باشد
- ۳) روزی اندر قدمت اتم و گر سر برود
 به زمن در سر این واقعه رفتند بسی
- ۴) راه در حلقه پیمانانه کسانت ندهند
 تا سرت را ننهی بر سر پیمانی چند
- ۲۰- علاقه مجاز در مقابل کدام بیت نادرست است؟
- ۱) منم آن مرغ گرفتار که در کنج قفس
 سوخت در فصل گلم حسرت بی بال و پری (جزئیه)
- ۲) عشق تو تا حلقه ای کشید به گوشم
 گوش مرا کسی سر شنیدن پند است (سببیه)
- ۳) روزی اندر قدمت اتم و گر سر برود
 به زمن در سر این واقعه رفتند بسی
- ۴) راه در حلقه پیمانانه کسانت ندهند
 تا سرت را ننهی بر سر پیمانی چند

پاسخ تست ها

۱- گزینه (۲): تلمیح: اشاره به روایت گلستان شدن آتش بر حضرت ابراهیم (ع) / **واج آرایه**: تکرار صامت «ر» (۷ بار) ، «ل» (۵ بار) و «ب» (۵ بار) / **مجاز**: سر مجاز از قصد و اندیشه / **تشبیه**: [تو] (مشبه)، مانند: ادات تشبیه ، خلیل (ع) : مشبه به - وجه شبه : هستی خود را بر باد دادن / **کنایه** : برباد دادن : کنایه از نابود کردن، از دست دادن / **جناس تام** : خلیل (حضرت ابراهیم (ع))، خلیل (دوست، معشوق)

۲- گزینه (۴) : **آرایه مجاز در سایر گزینه ها**

۱) خورشید: مجاز از نور خورشید / ماه: مجاز از نور ماه

۳) دینار: مجاز از کمک مالی / الحمد: مجاز از سوره فاتحه

۳- گزینه (۳) **مجاز**: بیت «د» خاک: مجاز از آرامگاه، سنگ قبر / **تشبیه**: بیت «الف» شاعر سر خود را به عنوان «نعل بها» فدای معشوق سازد / **تناقض بیت «ج»**: عدل بودن بیداد / کرامت بودن جفا / خوشتر بودن دشنام از دعا / **جناس بیت «ب»**: ارزم ، ورزم

۴- گزینه ۴: بیت «ج» **جناس تام** (چنگ در هر دو مصراع یک معنی دارد).

بررسی سایر گزینه ها : بیت «الف» تضاد: مرده، زنده

بیت «د» تلمیح : اشاره به بر دار کردن منصور حلاج

بیت «ب» اغراق: تشکیل سیلاب از اشک زیاد

بیت «ه» مجاز: پیمانانه مجاز از شراب

بیت «و» تشخیص: مخاطب قرار دادن نسیم

۵- گزینه ۲: نرگس استعاره مصرحه از چشم

بررسی سایر گزینه ها: بیت (۱) خاک: مجاز از قبر (بیت ۳) دست: مجاز از قدرت (بیت ۴) خون: مجاز از کشتن

توجه: گاهی در سوالات چهار گزینه ای سوال می شود. در کدام گزینه مجاز وجود ندارد؟ در این نوع سوالات احتمال دارد سه تا از گزینه ها فقط مجاز باشند و یکی استعاره مصرحه. اگر چه گفتیم استعاره مصرحه نوعی مجاز است. ولی در این نوع سوالات استعاره مصرحه، را مجاز به حساب نمی آورند.

۶- گزینه ۳: دنیا / بررسی سایر گزینه ها: در گزینه های (۱) و (۲) و (۴) جهان مجاز از مردم جهان است.

۷- گزینه ۳ / بررسی سایر گزینه ها: گزینه (۱) کاسه: مجاز از محتویات کاسه

گزینه (۲) دنیا: مجاز از مردم دنیا / گزینه (۴) دل: مجاز از جرأت

۸- گزینه ۲: زیرا گوش جزئی از انسان است. (البته در این تست علاقه آلیه هم درست است. چون تست آموزشی هست ایرادی ندارد.)

۹- گزینه ۲: عالم: مجاز از مردم عالم

۱۰- گزینه ۴: خون: مجاز از کشتن و علاقه لازمیّه (همراهی) است.

۱۱- گزینه ۱: سر: مجاز از قصد و فکر، علاقه محلیّه. سر، محل فکر و اندیشه است.

۱۲- گزینه ۲: ایران: علاقه محلیّه یا کلیّه

(۱) گوش مجاز از آدم شنوا، علاقه جزئیّه (۳) بیت: مجاز از شعر، علاقه جزئیّه

(۴) الحمد: مجاز از فاتحه، علاقه جزئیّه

۱۳- گزینه ۲: به قیر نشستن: کنایه از سیاه شدن

بررسی سایر گزینه ها: (۱) درخت: مجاز از برگ درخت / ۲ دی ماه: مجاز از زمستان / (۴) تیر: مجاز از تابستان

۱۴- گزینه ۲: بال: مجاز از پرواز. بال ابزار پرواز است.

بررسی سایر گزینه ها: (۱) دی ماه و اردیبهشت: مجاز از زمان، علاقه جزئیّه / خاک و خشت: مجاز از قبر و نابود شدن

(۳) دشت: مجاز از مردم دشت، علاقه محلیّه (۴) خون: مجاز از کشتن، علاقه لازمیّه

۱۵- گزینه ۱: با پیدا کردن «خون» که علاقه لازمیّه است و در گزینه «ج» هست. باید تست را جهت دار کنیم و «ج» در گزینه (۱) هست و بقیه گزینه ها رد می شوند.

(ج) خون: علاقه لازمیّه / (ب) اهل زبان: علاقه آلیّه / (د) سر: علاقه محلیّه / (الف) نفسم: مجاز از سخن علاقه سببیه

۱۶- گزینه ۲: سرمجاز از موی سر، یا علاقه کلیه است یا محلیّه / درخت: مجاز به علاقه شباهت و درخت، استعاره از سر است که سپید شده است.

گروه زبان و ادبیات استان آذربایجان شرقی

بررسی سایر گزینه ها : (۱) مرغ: مجاز از پرنده را می توان علاقه شباهت گرفت. ولی چون بیت اسلوب معادله است. می توان علاقه جزئیه هم در نظر گرفت. / (۳) فصل گل: مجاز از علاقه جزئیه / هم نفسان : علاقه سببیه / (۴) حرف مجاز از سخن ، علاقه جزئیه . پس گزینه های (۴) و (۳) و (۱) با علاقه جزئیه است.

۱۷- گزینه ۲) پیری: مجاز از موی سفید، علاقه لازمیّه

بررسی سایر گزینه ها: (۱) دشت: علاقه محلیّه (۳) ماه ، نرگس، لؤلؤ علاقه شباهت (۴) دشت، شهر: علاقه محلیّه / جهان: علاقه محلیّه

۱۸- گزینه ۳) : جام مجاز از شراب

بررسی سایر گزینه ها : (۱) ماه من : مجاز از معشوق / سر: مجاز از قصد و اندیشه

(۲) عالمی: مجاز از مردم عالم / دست : مجاز از کف دست (۴) سر : مجاز از فکر و اندیشه / لعل: مجاز از لب

۱۹- گزینه ۱) سر: علاقه کلیّه (کلاه قسمتی از سر است)

بررسی سایر گزینه ها : (۲) جهانی: علاقه محلیّه / (۳) سر در مصراع دوم: علاقه محلیّه / (۴) پیمانانه کش: شراب نوش: علاقه محلیّه

۲۰- گزینه ۲): سر : علاقه محلیّه (علاقه سببیه باید در کلمات « نفس و دم - سیری - صفا » جستجو کرد.)

بررسی سایر گزینه ها : (۱) گل : مجاز از بهار و گل جزئی از بهار است

(۲) بنا گوش سفید: مجاز از موی سفید بنا گوش ، علاقه محلیّه (۴) خون: علاقه لازمیّه

درس هفتم - تاریخ ادبیات در قرن های ۱۰ و ۱۱

تنظیم: سیامک محصلی از خواجه

مقدمه

ادبیات از ابتدای پیدایش تا به امروز، چندین مرحله را سپری کرده است و بر اساس چندین طبقه بندی، به قسمت هایی تجزیه شده است اما مهم ترین نوع آن، طبقه بندی بر اساس سبک است. همان گونه که در درس های پیشین و هم چنین سال قبل با سبک خراسانی و عراقی آشنا شدیم، در این درس به ادامه سبک عراقی خواهیم پرداخت و هم چنین با مکتب جدیدی آشنا خواهیم شد و طبق سبک های قبلی، ویژگی های این مکتب ادبی را هم روشن و آشکار خواهیم ساخت.

)